

Megjegyzések

a fizetési mérleg statisztikákban 2004 márciusában végrehajtott módszertani változásokhoz

A módszertani változások rövid összefoglalása

A fizetési mérleg statisztikák összeállítását nemzetközi módszertani szabványok szabályozzák. Ezek az általános konvenciók teszik lehetővé a fizetési mérleg statisztikák nemzeti számlákkal való összehangját illetve az egyes országok statisztikáinak összehasonlíthatóságát. A konvenciók közül az egyik legfontosabb az eredményszemléletű elszámolás elve, ami a fizetési mérleg esetében azt jelenti, hogy a tranzakciók elszámolásának időzítése a reál- és pénzügyi eszközök tulajdonos váltásához illetve a külföldiekkel szembeni követelések és tartozások keletkezésének vagy megszűnésének időpontjához kapcsolódik.

Az MNB Monetáris tanácsa a nemzetközi módszertani irányelvekkel történő harmonizációhoz szükséges változásokról 2002. szeptemberben úgy döntött, hogy azokat a fizetési mérleg statisztikában két lépcsőben, 2003-ban és 2004-ben kell bevezetni. 2003-ban az áruforgalom esetében történt meg a módszertani váltás, míg az eredményszemléletű jövedelem-elszámolásra való átállás 2004-ben következik be.

A Monetáris tanács döntése alapján tehát 2004-től – a 2003-as éves adatok március végi publikációjához igazodva – a közvetlen tőkebefektetésekhez kapcsolódó újrabefektetett jövedelmek is bekerülnek a fizetési mérleg statisztikába. Ezzel megszűnik az újrabefektetett jövedelmek el nem számolásából eredő eltérés a nemzeti számlák jövedelem és pénzügyi számlái és a fizetési mérleg statisztikák között.

Ezenkívül a pénzügyi eszközökön keletkező kamat típusú jövedelmek a tényleges fizetések kimutatása helyett az eredményszemléletnek megfelelően, folyamatosan kerülnek elszámolásra a – negyedéves – folyó fizetési mérlegben.

Az eredményszemléletű jövedelem-elszámoláson kívül 2004-től módosul a szolgáltatások megfigyelése, publikálása és egy részterület elszámolásának módszertana is.

- A szolgáltatások nemzetközi módszertannak megfelelő csoportosítását vezetjük be a fizetési mérleg publikációkban. Az eddigi 7 helyett 11 szolgáltatás csoportot különböztetünk meg.
- 2004-től új adatforrás - KSH vállalati adatgyűjtés - áll rendelkezésre az üzleti szolgáltatások külkereskedelmének számbavételére. Ennek eredményeit a 2004. I. negyedéves adatok publikálásától kezdődően (2004. június 30.) építjük be a fizetési mérlegbe.
- Az új KSH adatgyűjtés lehetővé teszi a közvetítő kereskedelem (reexport) nemzetközi módszertannak megfelelő, nettó módon történő elszámolását. Az idősor összehasonlíthatóságának biztosítása érdekében 1998-ig visszamenőleg beépítjük a fizetési mérlegbe a reexport nettó elszámolás szerint korrigált adatait.

***

1. Az újrabefektetett jövedelmek elszámolása a fizetési mérlegben¹

1.1 A módszertani változást megelőző helyzet

A magyar fizetési mérleg statisztikákban 2004 előtt a közvetlen tőkebefektetések jövedelmei között az újrabefektetett jövedelem nem került elszámolásra. A folyó fizetési mérlegben csak a fizetett osztalék jelent meg tulajdonosi részesedéshez kapcsolódó jövedelemként. A közvetlen tőkebefektetések állományi adatai pedig a forgalmi adatok összegzésével álltak elő. Az MNB 1999-ben vezette be a KSH-val egyeztetve a vállalati közvetlen tőkebefektetések (működőtőke) megfigyelésére szolgáló negyedéves és éves kérdőíveit. A közvetlen vállalati adatszolgáltatás az újrabefektetett jövedelmek elszámolása mellett a forgalmi adatok kumulálásával számított állományi adatok jelentett állományi adatokkal való lecserélését is lehetővé tette.

Az újrabefektetett jövedelem beépítésével válik lehetővé a vállalat által megtermelt teljes jövedelem elszámolása a fizetési mérlegben és a kapcsolódó állományi statisztikákban. Amíg csak a kifizetett osztalék jelent meg jövedelemként, a működőtőke-vállalatok külföldi tulajdonosra jutó jövedelme és a befektetett tőke állománya is alulbecsült volt.

1.2. Az újrabefektetett jövedelmek elszámolása

2004-től az újrabefektetett jövedelmek (valamint a külföldiek magyarországi és a magyarok külföldi közvetlen tőkebefektetéseinek ország- és ágazati bontású állományi adatainak) elszámolása a működőtőke kérdőívek valamint a társasági adóbevallások (TÁSA) adatai alapján történik. Mivel ezek az információk csak jóval a naptári év után állnak rendelkezésre, az adatok beérkezéséig illetve feldolgozásáig a vállalkozások jövedelmezőségére vonatkozó becslés alapján közli az MNB az újrabefektetett jövedelmeket. A kérdőívekből származó információk alapján először T+9 hónapra közöl az MNB előzetes tényadatot; míg az újrabefektetett jövedelmek és állományi adatok végleges adatai T+21 hónapra kerülnek publikálásra.

Az új módszertan szerinti elszámolás 1995-ig került visszavezetésre az idősorokon. Mivel az 1995-1998 közötti időszakra nem voltak működőtőke kérdőívek, ezekre az évekre a társasági adóbevallásokban szereplő információk alapján becsültük a vonatkozó adatokat. A 1999-2002-es időszak² publikációja a működőtőke kérdőív adatai alapján készül, míg 2003-ra még csak becsült adatok állnak rendelkezésre.

1.3. A változások hatása a folyó fizetési mérleg egyenlegére és a nettó adósságra

Az új elszámolás következtében a folyó fizetési mérleg kimutatott hiánya az időszak egészében nagyobb, mivel a tulajdonosoknak járó jövedelem (adózott eredmény) meghaladja a korábbiakban a folyó fizetési mérlegben jövedelemként kimutatott, ténylegesen kifizetett osztalékot, másrészt a külföldiek magyarországi befektetései lényegesen meghaladják a magyarok külföldi befektetéseit. Az új elszámolás arra mutat rá, hogy a külföldi tőke súlya a magyar gazdaságban az explicit alaptőke befektetéseket meghaladja, amennyiben a nem rezidens tulajdonosokra jutó, de döntésük alapján a vállalkozásban hagyott jövedelem formájában (újrabefektetésében) is megvalósul a vállalati saját tőke növelése. A ki nem vont jövedelem növekedése azt mutatja, hogy a külföldi befektetők magyar gazdaságról alkotott véleménye összességében pozitív, hiszen a kezdeti befektetésen felül a megtermelt nyereség egy részét is folyamatosan visszaforgatják a vállalkozásaikba.

¹ A módszertanról részletesebben lásd "Az újrabefektetett jövedelmek elszámolása a fizetési mérleg statisztikákban" c. anyagban.

² A 2002-es adat a feldolgozás menetéből következően még módosulhat.

A módszertani váltás közgazdaságilag a nemzetgazdaság külső egyensúlyi helyzetének tényleges alakulását nem változtatja meg, viszont pontosabb képet ad a külföldi tőke magyar gazdaságban meglévő súlyáról. Az újrabefektetett jövedelem elszámolása miatt kimutatott nagyobb folyó fizetési mérleg hiány az újrabefektetett jövedelem statisztikai elszámolásának sajátosságából következik. A folyó fizetési mérleg visszaforgatott profit miatti nagyobb hiánya mindig automatikusan finanszírozódik, pótlólagos forrásbevonást nem igényel. Ez egyúttal arra is rámutat, hogy a külső egyensúly alakulásának megítélése szempontjából többé nem kizárólagosan a folyó fizetési mérleg egyenlege a mérvadó mutató.

A kérdőívek feldolgozásával a közvetlen tőkebefektetés állományi számai is módosulnak az eddig publikált adatokhoz képest, a változás érinti a részvény és egyéb tulajdonosi részesedés valamint az egyéb tőke állományát is.

2. Az eredményszemléletű kamatszámolás

2.1. A módszertani változást megelőző helyzet

2004-ig a rezidensek adósságjellegű követelése és tartozásai utáni kamattörlesztéseket a pénzforgalom időpontjában tartalmazta a fizetési mérleg statisztika. A pénzforgalmi szemléletből következően a nemzetközi befektetési pozíciók statisztikája nem tartalmazta az adott időszakra jutó, de még ki nem fizetett kamattörlesztések miatti követelés- vagy tartozásállományokat.

2.2. Az eredményszemléletű kamattörlesztések elszámolása

A 2004. I. negyedéves adatok közzétételétől kezdődően a rezidensek adósságjellegű követelése és tartozásai utáni kamattörlesztéseket eredményszemléletben publikáljuk. Az eredményszemléletű elszámolásban az adott időszakra jutó kamattörlesztésként a rezidensek nem-rezidensekkel kapcsolatos állományain az adott időszak során felhalmozódott kamatot kell elszámolni, függetlenül attól, hogy az így keletkezett, az adott időszakra jutó kamatkövetelés vagy –tartozás milyen későbbi időpontban lesz kifizetve (ennek megfelelően a kamattörlesztés időpontjában nem kell tranzakciót elszámolni a folyó fizetési mérlegben). Az adott időszakra elszámolt, de még ki nem fizetett kamattörlesztés nagyságával a nemzetközi befektetési pozícióban az adott instrumentum állományát meg kell növelni, illetve a megfelelő instrumentumon a pénzügyi mérlegben is tranzakciót kell elszámolni.

A fizetési mérleg jelenlegi adatgyűjtési rendszere csak a monetáris intézmények saját állományaira jutó eredményszemléletű kamatot figyeli meg közvetlenül, a többi szektor kamatozó instrumentumain az adott időszakban felhalmozott eredményszemléletű kamatot becsli az MNB. Az adott időszakban (jellemzően egy év alatt) fizetett kamattörlesztés és a fennálló átlagállomány alapján számolt éves becsült kamattörlesztés és a vonatkozási időszak végén, az instrumentumon fennálló állomány szorzata alapján készül a vonatkozási periódus eredményszemléletű törlesztésének becslése.

2.3. A változások hatása a folyó fizetési mérleg egyenlegére és a nettó adósságra

A teljes kamattörlesztési periódust figyelembe véve a pénzügyi eszközökön keletkező törlesztés (kamattörlesztés) teljes nagysága független attól, hogy a tranzakciókat a tényleges törlesztés időpontjához igazodva vagy folyamatosan vesszük figyelembe, így a folyó fizetési mérleg hiányára és a nettó adósságra hosszabb távon az új módszertan semleges (valójában az eljárás csak kisimítja a pénzforgalmi adatok alapján számolt kamattörlesztések idősorán a kamattörlesztések periodicitása miatti szezonálisitást). Emiatt nem is módosítjuk visszamenőlegesen az idősorokat. A rövidebb időszakokat (negyedévet) érintő

publikációban azonban az eredményszemléletű és a pénzforgalmi kamatjövedelem nagysága és egyenlege jelentős mértékben eltérhet.

3. Szolgáltatások

3.1. A szolgáltatások új csoportosítása

A nemzetközi módszertannak megfelelően ezentúl a következő 11 fő szolgáltatás csoportot különböztetjük meg:

- 2.1. Szállítási szolgáltatások
- 2.2. Idegenforgalom
- 2.3. Kommunikációs szolgáltatások
- 2.4. Építési-szerelési szolgáltatások
- 2.5. Biztosítási szolgáltatások
- 2.6. Pénzügyi szolgáltatások
- 2.7. Számítógépes és információs szolgáltatások
- 2.8. Szabadalmi és licenc-díjak
- 2.9. Egyéb üzleti szolgáltatások
- 2.10. Személyes, kulturális és szórakoztatással kapcsolatos szolgáltatások
- 2.11. Kormányzati szolgáltatások

3.2. Új adatgyűjtés a szolgáltatások megfigyelésére

A KSH 2003-ban új vállalati felmérést vezetett be, amellyel negyedéves és éves gyakorisággal a magyar vállalatok üzleti szolgáltatás-külkereskedelmét méri fel. E felmérés elindítására azért volt szükség, mert az EU csatlakozás után a nemzetközi átutalásokat egy bizonyos összeghatár alatt (ez jelenleg 12 500 euró) már nem kell jogcímezni, ez a jelenlegi, banki adatszolgáltatásra épülő rendszerben, főleg a jellemzően kisebb összegű szolgáltatás-tranzakciók esetén jelentős információvesztést okoz.

Az új adatgyűjtés eredményeit 2004-től a negyedéves fizetési mérleg publikációkba építjük be³, amikor a banki adatszolgáltatás adatait kicseréljük a közvetlen vállalati felmérésből származó adatokkal. Az érintett szolgáltatás csoportok a következők:

- 2.3. Kommunikációs szolgáltatások
- 2.4. Építési-szerelési szolgáltatások
- 2.7. Számítógépes és információs szolgáltatások
- 2.8. Szabadalmi és licenc-díjak
- 2.9. Egyéb üzleti szolgáltatások
- 2.10. Személyes, kulturális és szórakoztatással kapcsolatos szolgáltatások

3.3. A közvetítő kereskedelem elszámolása

Az új vállalati adatgyűjtés lehetővé teszi a közvetítő kereskedelem (reexport) nemzetközi módszertannak megfelelő, nettó módon történő elszámolását.

A reexport során egy rezidens (belföldi) nem-rezidenstől (külfölditől) árut vásárol, majd azt eladja egy másik nem-rezidensnek (külföldinek), miközben az áru nem lépi át Magyarország vámhatárát. Az áru

---

³ Először 2004. június 30-án a 2004. I. negyedéves adatok publikálásakor.

eladási és vásárlási értékének különbségét a szolgáltatások bevétel során kell elszámolni. Eddig teljes körű vállalati információk hiányában a fizetési mérlegben és a nemzeti számlákban a reexport tevékenység bruttó módon került elszámolásra, azaz az áru vásárlási és eladási értékét is szolgáltatásnak tekintettük.

A reexport forgalom 1998-ban vált jelentőssé, ezért az eltérő adatforrásból származó információk összehasonlíthatóságának biztosítása érdekében az MNB és a KSH hat évre visszamenőleg építi be a fizetési mérlegbe illetve a nemzeti számlákba a reexport nettó elszámolás szerint korrigált adatait.

A nettó elszámolásra való áttérés elsősorban a szolgáltatások forgalmi szarait érinti, mind az export, mind az import kisebb lesz. A szolgáltatások egyenlege egy adott elszámolási időszakot (hónap, negyedév, év) tekintve módosulhat, de hosszabb távon nincs különbség a bruttó és a nettó elszámolás szerinti egyenlegek között.

2004. március 31.